

Леся Українка (Лариса Петрівна Косач). Дитинство поетеси, роль родини в її вихованні. «Мрії»

Мета: ознайомити учнів з дитинством поетеси, акцентувати увагу на ролі родини в її вихованні. Розглянути поезію «Мрії», з'ясувати її ідейний зміст;

розвивати навички виразного читання поетичних творів вміння співпереживати ліричному герою, перейматися його долею, брати участь в подальше життя все те, що дає право людині називатися людиною;

виховувати почуття любові до батьків, родини.

Тип уроку: засвоєння нових знань.

Обладнання: виставка творів поетеси, портрет Лесі Українки, виставка фотографій.

Перебіг уроку

I. Забезпечення емоційної готовності до уроку

Інтерактивна вправа. Побажайте одне одному ланцюжком успіхів, наснаги, удачі й натхнення на сьогоднішньому уроці.

II. Оголошення теми й мети уроку

III. Опрацювання навчального матеріалу

Учитель.

Де б'ється Случ у береги камінні,
Незмінні у мінливості століть,
В старому Новограді на Волині
Старесенький будиночок стоїть.
Непоказний, низенький, клямки ржаві –
Та ми в шанобі знімемо шапки:
Він береже нетлінну частку слави,
Що наш народ нестиме крізь віки.
Цього будиночка привітні стіни,
Домашня тишина його тепла
Були найпершим світлом для дитини,
Що народилась тут і тут росла.
Русалкою вистрибувала в плесі,
Над Случчю на вінки збирала цвіт,
Зросла, назвалась Українка Леся
І воїном пішла в широкий світ.

П.Дорошенко «Будинок над Случчю»

Сьогодні на уроці ми продовжимо знайомитися з творчістю Лесі Українки, поговоримо про її дитинство, родину, роль мами і тата в її вихованні.

Презентація випереджувальних завдань

Учнівські повідомлення

1-й учень

Дитинство Лесі Українки

За вікном зима. Ось у таку пору, 25 лютого 1871 року в Новограді-Волинському народилась Леся Українка (Лариса Петрівна Косач).

Зростала в інтелігентній сім'ї, яка мала давні волелюбні традиції. Лесин дід по матері, Яків Драгоманов, був декабристом, а дядько, Михайло Драгоманов, - відомим публіцистом, істориком, громадським діячем.

Мати - відома письменниця Олена Пчілка. Батько - юрист, людина прогресивних поглядів.

У сім'ї виховувалося шестеро дітей, яких єднала не тільки велика любов, а й дружба, спільні духовні інтереси. Родина Косачів приятелювала з Миколою Лисенком, Михайлом Старицьким. Таке оточення позитивно вплинуло на формування допитливої вольової натури Лесі, сприяло духовному збагаченню. Виростала Леся гордою, волелюбною. Леся змалку була незвичайною дитиною. Вона вигадувала такі ігри, від яких ходором ходив увесь дім. У 4 роки вона вже зовсім вправно читала. Була від природи дуже музикальна, любила співати й танцювати, швидко освоїла фортепіано. Дуже любила бувати на ярмарках, святах. Взимку на Водохреща Леся промочила ноги і застудилася. Скоро по тому у неї почала боліти права нога, потім рука, і вона часто гірко плакала від болю.

2-й учень

Батьки Лесі Українки

Деякі твори Лесі Українки ми вивчали в молодших класах: «Мамо, іде вже зима». «Біда навчить», «Казка про Оха-чародія». У них, як ви пам'ятаєте, поетеса розкриває неповторний світ дитинства, його величні образи Батька і Матері, Родини і Роду. Берегинею роду Косачів-Драгоманових була мати, яка продовжила себе в дітях: Ользі (сестрі Лесі Українки) та братові Михайлові.

Ольга Петрівна Драгоманова, відома в літературі під псевдонімом Олена Пчілка, походила зі славного козацького роду Драгоманових. У її сім'ї любили українські пісні, казки, обряди та народні звичаї.

Батько Лесі - Петро Антонович Косач - відомий юрист того часу. «...Його рішення селянських справ були здебільшого на користь селян, а не противної сторони», - згадувала дочка Ольга Косач-Кривинюк.

Ольга Петрівна і Петро Антонович багато уваги приділяли вихованню й освіті дітей, розвивали в них зацікавленість літературою і мистецтвом, бажання вивчати мови. Велику роль у формуванні їхнього світогляду відігравали книжки з багатой домашньої бібліотеки Драгоманових. У сім'ї Косачів полюбили творчість Кобзаря і часто влаштовували шевченківські вечори, на яких діти залюбки приймали участь у вікторинах, що їх вигадувала мама. Ольга Петрівна сама добирала літературу для своїх дітей, писала вірші, займалася перекладами дитячих творів іноземних авторів. Як талановитий педагог, вона виробила свою систему навчання дітей.

3-й учень

Брати та сестри

Сім'я Косачів мала шестеро дітей - двох синів та чотири дочки: Михайло, Лариса, Ольга, Оксана, Микола та Ісидора. По-різному, здебільшого трагічно склалася їхня доля, але кожен залишив добру славу в історичній пам'яті свого народу.

У сім'ї Леся особливо товаришувала зі старшим братом Михайлом та молодшою сестрою Олею. Вони все життя залишалися її найближчими друзями та порадиниками. «Разом бавилися, разом читали, разом вчилися, разом розважалися...»

4-й учень

Лесині таланти

Серед інших дітей Леся виділялася здібностями і старанністю. Була слухняною дитиною, розумницею і чепурушкою.

А ще дуже любила співати й танцювати. У п'ять років майбутня поетеса вже вміла писати і читати, а у дев'ять написала свій перший вірш - «Надія».

Дитячі роки поетеси минали на Поліссі в краю предковічних соснових борів, таємничих лісових озер, росистих лук. Одного разу Леся втекла вночі в ліс і, перемагаючи страх, шукала Мав-ку. Повірила в неї відразу, як тільки дізналась від матері про цю лісову істоту.

Леся не уявляла свого життя без пісні і музики. У неділю, під вечір, недалеко від садиби Косачів збиралися дівчата, співали. Вона непомітно сідала збоку і тоненьким, чистим голосом підтягувала журливі дівочі пісні про кохання.

Дівчинка була здібною до музики, старанно вчилася грати на фортепіано. Відчувала в собі покликання музиканта. У листі до свого дядька Михайла Драгоманова вона писала: «Мені ча-сом здається, що з мене вийшов би далеко кращий музикант, ніж поет, та тільки біда, що «натура утяла мені кепський жарт». Цей «жарт» - початок туберкульозу кісток, з яким вона буде боротися все своє життя.

5-й учень

Навчання. Хвороба.

Леся жодного дня не сиділа за шкільною партою, не відповідала біля дошки, не бігала з ровесниками гучними коридорами. Вчителями її були батько і мати, книги і життя.

Йшов час, жорстокий час по відношенню до неї. Вона змушена відмовитися від гри на фортепіано, від малювання. Від хвороби її відволікали хвилини поетичного натхнення, книги і природа.

Коли дівчинці було 13 років, у неї назбиралося вже кілька віршів, і мати, порадившись із дочкою, добирає їй псевдонім Українка. Відтоді і пішли по всьому світу прекрасні поезії, підписані цим гордим, ніжним і красивим ім'ям - Леся Українка. Чому Українка? Та тому, що це було своєрідним викликом існуючим порядкам, утвердженням права на функціонування рідної мови.

6-й учень

Початок творчості

На шлях я вийшла ранньою весною
І тихий спів несмілий заспівала,
А хто стрічався на шляху зо мною,
Того я щирим серденьком вітала.
Самій недовго збитися з путі,
Та трудно з неї збитись у гурті.
Коли я погляд свій на небо зводжу –
Нових зірок на йому не шукаю,
Я там братерство, рівність, волю гошу
Крізь чорні хмари вгледіти бажаю, – ...

Оптимізмом віє від її поезії, жагою до життя. Тоді Леся була ще не певна, що своїм словом зробить подвиг незрівнянно вищий, ніж могла б досягти практичною діяльністю.

Лесина хвороба - туберкульоз кісток - прогресувала. Лікарі порадили поїхати на лікування до моря. Одеса, Крим, Чорне Море... Коли поетеса побачила море вперше, була приголомшена таким видовищем. Тут народився цикл ліричних віршів «Подорож до моря».

6-й учень

Леся Українка та Україна

Але де б не була поетеса, завжди тужила за рідним краєм, у думках її зринав образ України.

До тебе, Україно, наша бездольна мати,
Струна моя перша озветься,
І буде струна урочисто і тихо лунати,
І пісня від серця поллеться.

Не дивлячись на тяжку долю (витримала кілька операцій, доводилося ходити в гіпсі, зі спеціальним апаратом, на милицях, що завдавало нестерпних мук), Леся прагнула активної участі у громадському житті. Проявляла інтерес до різних галузей знань, знала багато мов, робила численні переклади. Великою пристрасстю віяло від її поезій.

Гетьте, думи, ви хмари осінні!

Тож тепера весна золота!

Чи то так у жалю, в голосінні

Проминуть молодії літа?

Ні, я хочу крізь сльози сміятись,

Серед лиха співати пісні,

Без надії таки сподіватись,

Жити хочу! Геть, думи сумні!

Учитель.

Людина живе і мріє. З кожним роком життя наші мрії змінюються. Зараз ви мрієте про те, як виростете, станете дорослими, закінчите школу. Батьки ваші мріють про хороше майбутнє для своїх дітей. Людина мріє – значить живе.

Спогади про Лесю засвідчують, що в дитинстві вона була мрійливою дівчинкою. Справді, адже в Колодяжному бігала в місячну ніч одна-однісінька в ліс, щоб побачити Мавку. А бавлячись серед руїн Луцького замку, уявляла себе мужньою Жанною Д'Арк, а своїх товаришів – відважними лицарями.

Другу поетичну збірку Леся Українка назвала «Думи і мрії».

Які мрії були у Лесі Українки? Чи відрізнялися вони чимось від мрій сучасних людей? Про це ми визнаємо з поезії Лесі Українки, яка так і називається - «Мрії».

Робота з текстом поезії «Мрії»

Виразне читання поезії вчителем напам'ять

Читання поезії учнями ланцюжком

Словникова робота

Стяг – полотнище одного або кількох кольорів.

Вежа – висока і вузька, переважно з каменю, архітектурна споруда, що будується окремо або становить частину будівлі.

Лицар – 1) Самовідданий захисник когось або чого-небудь. 2) Вихований, витончено чемний чоловік.

Готика – художній стиль, що панував у мистецтві країн Західної Європи у XII- XV ст. і знайшов найбільш яскраве відоб-раження в архітектурі. Характерними рисами цього стилю є стріл-часті склепіння споруд, що підкреслювало їх висоту, декоративне оформлення різьбленням стін та прикрашення їх скульптурами; використання на вікнах вітражів.

Робота в парах. Виразне читання

Б е с і д а

- Чи сподобався вам вірш?
- Що вас зворушило або вразило?
- Чи розумієте ви ліричну героїню, її душевний стан, мрії, наміри?
- Які люди її приваблювали? Чим саме?
- Намалюйте словами, що ви уявляєте, читаючи поезію.
- Чи однаковим змістом наповнений епітет *гордий* у першому і другому випадках?
- Ким, на вашу думку, страшніше бути – жертвою чи катом?
- А ваша душа бажає «надзвичайного, дивного»? Чи ні? Чого саме?

Робота у групах

І-ша група – доберіть якомога більше епітетів до слова:

Переможець –

